

ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
ФАХОВИХ МЕТОДИК

**ПІДГОТОВКА
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ**

Навчально-методичний посібник

УДК 373.29 (012)

ББК 74.102.48,215.4

П 32

Рекомендовано до друку рішенням кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол №7 від 18 лютого 2019 року)

Рецензенти:

Миськова Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Марчук Тетяна Миколаївна – методист науково-методичного центру Департаменту освіти і науки Хмельницької міської ради

Юркова Інна Володимирівна – завідувача Хмельницького дошкільного навчального закладу №23

П 32 Підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі: навч.-метод. посіб. / Авт.-упор.: Г. М. Киричишина. – Хмельницький: «FontanPrint», 2019. 48 с. + CD.

Навчально-методичний посібник адресований вихователям дітей старшого дошкільного віку закладів дошкільної освіти, фахівцям у галузі дошкільної освіти та майбутнім вихователям.

УДК 373.29 (012)

ББК 74.102.48,215.4

П 32

© Г. М. Киричишина, 2019

ПЕРЕДМОВА

Підготовка дітей до навчання в школі є однією із важливих завдань освіти дітей старшого дошкільного віку. Однією з головних умов, підготовки дитини до школи є формування в неї психологічної готовності до шкільного навчання. Другою рисою готовності до школи є досягнення дитиною необхідного рівня розумового розвитку і розвитку її пізнавальних можливостей. В дошкільному віці діти можуть систематично засвоювати знання і уміння за спеціальними програмами. Готовність дитини до школи у контексті розумового розвитку включає кілька взаємопов'язаних сторін. Дитині, що вступає до першого класу, необхідний певний запас знань про навколишній світ: про предмети та їхні властивості, про явища живої і неживої природи, про людей, їхню працю та інші сторони суспільного життя, про те, «що таке добре і що таке погано», тобто про моральні норми поведінки. Але важливий не стільки обсяг цих знань, скільки їх якість – міра правильності, чіткості і узагальненості уявлень, що склалися в дошкільному дитинстві.

Зважаючи на все, означене вище, вважаємо за необхідне впроваджувати у навчально-виховний процес груп старшого дошкільного віку системи розвивальних занять та логічних ігор. Оскільки, згідно Закону України «Про дошкільну освіту» відповідальність за навчання, розвиток, виховання дітей несуть їх батьки, вважаємо за необхідне проводити просвітницьку роботу з батьками дітей старшого дошкільного віку щодо підготовки їх дітей до навчання в школі.

Висловлюємо слова вдячності рецензентам навчально-методичного посібника – Марчук Тетяні Миколаївні, Миськовій Наталії Миколаївні, Юрковій Інні Володимирівні – за слушні зауваження та цінні конструктивні поради при підготовці посібника до видання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Перехід до навчання в школі докорінно змінює весь спосіб життя дитини. У цей період в її життя входить навчання – діяльність обов'язкова, відповідальна, що потребує систематичної організації праці.

Як зазначає В.Котирло, навчання ставить перед дитиною завдання послідовного, цілеспрямованого засвоєння знань, узагальнених і систематизованих в основах наук, що передбачає зовсім іншу, ніж у дошкільному дитинстві, структуру її пізнавальної діяльності.

Як стверджує Л.Божович, вкрай необхідною для навчання в школі є внутрішня позиція школяра, певний ступінь готовності – рівень її психічного розвитку.

Проблема готовності дітей до шкільного навчання останнім часом стала предметом гострих дискусій як серед науковців, так і серед широкого кола громадськості. Період підготовки та вступу до школи є важливим етапом у житті кожного дошкільника.

У вітчизняній психології теоретичний аспект проблеми психологічної готовності дітей до школи побудований на працях Л.Виготського. Даною проблемою займались також Л.Божович, А.Венгер, Н.Гуткіна, Д.Ельконін, О.Кравцова тощо.

В сучасних працях вітчизняних психологів існує декілька визначень поняття «психологічна готовність до школи».

Я.Коломинський та А.Панько розглядають психологічну готовність до шкільного навчання як багатоконпонентне утворення, цілісний стан психіки дитини, що забезпечує успішне прийняття нею системи вимог, висунутих школою та вчителем; успішне оволодіння новою для дитини діяльністю та новими соціальними ролями.

Н.Гуткіна вважає, що психологічна готовність до школи – це необхідний та достатній рівень психічного розвитку дитини для оволодіння ним шкільною програмою в умовах навчання у групі однолітків.

Нижегородцева Н. та Шадриков В. зазначають, що психологічна готовність – це складне структурно – системне утворення, яке включає особистісно – мотиваційну і вольову сфери, елементарні системи узагальнених знань та уявлень, деякі навчальні навички, здібності.

Таким чином, приходимо до висновку, що психологічна готовність до шкільного навчання – це складне утворення, до структури якого входить особистісна, інтелектуальна і соціально-психологічна готовність. Психологічна готовність включає здатність дитини до прийняття нової «соціальної позиції» – положення школяра, здатність управляти своєю поведінкою, своєю розумовою діяльністю, певний світогляд, готовність до оволодіння, провідною в молодшому шкільному віці діяльністю – учбовою.

Аналіз літератури показав, що у роботах вітчизняних авторів немає єдиної структури психологічної готовності.

Л.Божович виділяє два параметри, що мають вплив на успішність навчання в школі та визначають готовність старшого дошкільника до навчальної діяльності: це інтелектуальний та особистісний компоненти. Інтелектуальна готовність до школи, на думку Л.Божович, являє собою визначений рівень розвитку інтелектуальної сфери і здатності старшого дошкільника до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності.

Старший дошкільник готовий до шкільного навчання, як зазначає Л.Божович, володіє наступним рівнем розвитку пізнавальної діяльності:

- володіє навичками узагальнення та диференціювання предметів та об'єктів оточуючого світу;
- володіє достатнім рівнем розвитку пізнавальних інтересів (прагне до дослідження оточуючого світу, до оволодіння різними навичками та уміннями).

Особистісна готовність дітей старшого дошкільного віку проявляється у ставленні дитини до школи на навчання, до учителя та до себе як учня. Вона полягає у формуванні «внутрішньої позиції школяра» – дитина починає мріяти про школу і виражає бажання навчатися, при чому захоплює не лише шкільна атрибутика, а й сам процес навчання (вирішення задач, написання букв, навчання читанню), який сприймається дитиною як серйозна змістовна

діяльність, що веде до певного результату, важливого для дитини та оточуючих дорослих.

К.Бардін виділяє три показники психологічної готовності до шкільного навчання:

1) Загальний розвиток: достатній рівень розвитку уваги, пам'яті та інтелекту; загальний запас знань та уявлень дошкільника; уміння діяти за власним внутрішнім планом;

2) Сформоване уміння доволно керувати своїми діями: підпорядковувати власні дії загальноприйнятим правилам та вимогам дорослих;

3) Наявна глибока мотивація, здатна стимулювати до знань, не дивлячись на труднощі.

Кандидат психологічних наук О.Кочерга виділяє такі компоненти психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання: мотиваційна готовність, інтелектуальна готовність, воляова та моральна готовність.

Моральна готовність, зазначає О.Кочерга, є фундаментом особистості дошкільника, адже уміння спілкуватися з дорослими та однолітками є основою успішної адаптації дитини до умов шкільного життя.

Вчений стверджує, що основними показниками волевої готовності старшого дошкільника є достатні рівні сформованості довольних психічних процесів, зокрема сприймання, пам'яті, уваги, мислення.

На думку О.Кочерги, мотиваційна готовність дитини до навчання у школі є своєрідним «генератором» позитивних вражень про школу. Про сформовану мотиваційну готовність можна говорити лише тоді, коли дитину захоплює власне навчання як серйозна змістовна діяльність, яка дає певний результат.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання пов'язана з розвитком розумових процесів – умінням узагальнювати, порівнювати об'єкти, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, робити висновки.

РОЗДІЛ 3
ПРАКТИЧНІ РОДЗИНКИ
ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

§ 1. Система розвиваючих занять

Заняття 1

«Я» і моя душа»

Мета: ознайомити дітей з базовими психологічними поняттями: пам'ять, увага, фантазія, психіка. Пробудити у малюків пізнавальний інтерес. Розвивати вміння аналізувати свій внутрішній світ. Створити емоційно-сприятливе тло на занятті.

Вправа «Спілкування у колі». Узявшись за руки, діти утворюють коло. Ведучий пропонує кожному учаснику подивитися одне на одного та усміхнутися, відчутти долоньку свого сусіда, її тепло. Кожна дитина має передати по колу тепло своєї руки.

Читання казки «Наука про звичайнісінькі дива».

Психогімнастичні вправи:

Гра «Повтори за мною». Діти стоять навколо столу ведучого. Ведучий пропонує одній дитині проплескати все, що їй він простукає пальцем. Решта дітей уважно слухають і оцінюють виконання рухами: піднімають угору великий палець, якщо оплески правильні, і опускають його вниз, якщо неправильні.

Гра «Будь уважний». Гравці йдуть по колу, тримаючись за руки. За сигналом ведучого зупиняються, чотири рази плескають у долоні, повертаються навколо себе і продовжують рухи. Напрямок змінюється після кожного сигналу. Той, хто не виконає правильно завдання, вибуває з гри.

Запитання дітям за змістом прочитаного.

Бесіда за твором.

Етюд «Після дощу». Мета: зняти психом'язове напруження, розвивати увагу, пов'язану з координацією слухового й рухового апаратів, увагу. Вчити відображати емоцію радощів.

Вправа «Дзеркало». Мета: створити у групі емоційно позитивну атмосферу, розвивати пам'ять, увагу.

Перебіг гри: діти синхронно повторюють за ведучим його рухи. Акцент переноситься з фізичних дій на міміку обличчя і пластику тіла.

Гра «Магазин». Мета: розвивати короткочасну пам'ять. Ведучий називає слова: **хліб, сіль, ковбаса, масло, сир, яблука, лимон, цукор**. Дитина - «покупець», іде до магазину і називає слова «продавцю» - іншій дитині. Решта дітей стежать, чи всі слова

запам'ятав «продавець».

Прощання: «Подаруємо усмішку один одному».

Заняття 2

«Особливий внутрішній світ»

Мета: продовжити ознайомлення дітей з азами психології. Створити атмосферу доброзичливості.

Гра-завдання «Допоможи відгадати візитку».

Відгадування, чий малюнок у руках.

Гра-вправа «Будь уважний». Мета: розвиток довільної уваги.

Гравці йдуть по колу, тримаючись за руки. Зупиняються за сигналом ведучого, чотири рази плескають у долоні, повертаються навколо себе і продовжують рух. Напрямок змінюється після кожного сигналу. Той, хто не виконає завдання правильно, вибуває з гри.

Вправа «Хвилі». Мета: показати зв'язок емоційного стану з рухами.

Гра-експеримент «Що допомагає сприйманню?»

Вправа «Дотик».

Покладіть свої руки на стілець. Який він на дотик? Чому? З чого він зроблений? Пригадайте, який лід на дотик? А голка, кнопка?

Читання казки «Наука про звичайнісінькі дива»

Запитання дітям за змістом прочитаної казки.

Гра «Запам'ятай картинку». Мета: навчити дітей визначати обсяг пам'яті.

Показати дітям 10 картинок, на кожній з них зображено один предмет, попросіть когось одного назвати предмети, які запам'ятались. Решта дітей називають пропущені предмети.

Саморозслаблення. Відпочинок під легку музику «На березі моря».

Заняття 3

«Я і моя пам'ять»

Мета: учити дітей свідомо вдосконалювати пам'ять, використовуючи різні прийоми і методи. Розвивати пізнавальну активність малюків, їхню спостережливість, чуттєве сприймання.

Гра «Спинкою до спинки». З групи дітей вибирають двох, ставлять їх спинами один до одного, вони по черзі описують зовнішність один одного (очі, одяг тощо)

Спостереження за навколишнім. Мета: учити дітей бути спостережливими, виховувати вміння все помічати, розвивати зв'язне мовлення.

Бесіда про осінь. Мета: учити дітей відчувати красу природи, духовно єднатися з нею, усе в ній сприймати як єдине ціле: барви, звуки, колір, рухи. Розвивати мовлення, мислення, усі види пам'яті. Виховувати естетичне сприймання природи: зором, слухом, нюхом, дотиком.

Гра-завдання «Склади букет». Ви милувалися золотом осені? Знайдіть жовто-зелені, лимонні, руді, мідні, жовтогарячі, бронзові, коричневі листочки; складіть букет. Порівнюючи їх, милуємося, запам'ятовуємо відтінки: від зеленого до коричневого і від багряного до бордового».

Завдання-опис «Осінь». Мета: учити дітей аналізувати опис, виділяти головне і другорядне, розвивати механічну пам'ять, мислення, увагу, мовлення.

Завдання-гра «Намалюй музику» Мета: розвивати у дітей пам'ять, уяву, асоціативні зв'язки, уміння саморозслаблюватися з допомогою музичних ритмів. Створювати емоційно-сприятливе тло.

Психогімнастичні ігри-вправи «Живі речі» (під музичний супровід). Мета: учити дітей, виконуючи вправу-медитацію, створювати власний образ, наділяти його певним настроєм, характером, почуттям. Забезпечити стан рівноваженості і душевного спокою. Розвивати увагу, пам'ять, уяву.

Вправа-гра «Сонечко сховалося захмарну».

Гра-завдання «Чебурашка». Мета: удосконалювати вміння дітей давати розгорнуту характеристику емоційним переживанням персонажів, зображених на малюнку; учити дітей висловлюватися про стан людини, її настрій. Розвивати образну пам'ять, увагу, уяву, уміння відображати емоції на обличчі.

Психогімнастика. «Я – сонечко», «Я – пташка», «Я – хмаринка», «Я – листочок», «Я – вогонь», «Я – струмочок», «Я – дощик».

Заняття 4

«Тренування і розвиток пам'яті»

Мета: розвивати у дітей усі види пам'яті, сприяти їх психологічному розвитку. Пробудити у малюків пізнавальний інтерес, прагнення до успіху, упевненість у своїх силах.

Вправа-гра «Вітання». Діти вітаються, називають чарівні слова, компліменти один одному. Вітання без слів: поглядом, посмішкою, долоньками, рукою, ліктем, плечима тощо. Виявлення винахідливості, фантазії.

Гра «Буріме». Мета: учити дітей підбирати слова, близькі за звучанням. Розвивати вміння будувати яскраві порівняння: явищ, предметів, образів, кольорів. Нагромаджувати художній досвід дітей на засадах моделювання поетичного мовлення за допомогою схем-

малюнків. Тренувати пам'ять, мислення, асоціативні зв'язки. Наприклад: хлопчик – горобчик; коровай – подавай; листочки – садочки.

Складання віршика.

Вправа-гра «Запам'ятай слова». Мета: учить дітей згрупувати довільний набір слів за допомогою рими. Розвивати довільне запам'ятовування, увагу, уяву, мислення.

Гра-завдання «Що пропало?» Мета: розвивати зорову пам'ять, увагу, вміння володіти своїми почуттями.

Гра «Віршик у малюнку». Мета: учить дітей свідомо, самостійно вдосконалювати образну пам'ять, увагу, мислення з допомогою малюнків- символів за текстом вірша.

Танець-пісня з іграшками. Мета: зняти психом'язове напруження, отримати радість.

Заняття 5

«Я і мій розум»

Мета: ознайомити дітей з основними мисленнєвими операціями: аналіз, синтез. Формувати уяву малюнків про внутрішній світ людини, психічні процеси, а зокрема сприйняття. Пробудити у дітей пізнавальний, навчальний інтерес. Виховувати активну життєву позицію.

Гра «Мавпочка», «Дзеркало», або «Повтори рухи». Мета: розвивати спостережливість.

Вправа «Стеж за рухом і словом».

Читання казки «Про професора Мислення і лютого Дракона».

Бесіда за прочитаним твором.

Гра-медитація «Ранок у ліс». Мета: забезпечити стан рівноваженості й душевного спокою.

Психогімнастичний тренінг «Холодно-спекотно». Мета: навчити розрізняти та імітувати відчуття.

Прощання «Подаруємо усмішки один одному».

Заняття 6

«Я і мої здібності»

Мета: формувати розумову сферу дитини; розвивати пізнавальний інтерес, прагнення до успіху; ввести в активний словник дітей поняття: сприйняття, аналіз, мислення.

Вправа «Сонечко».

Театралізована діяльність «Гості завітали».

Пояснення значення нових слів.

Гра-вправа «Створи фотографію».

Заняття 7

«Розвиваємо мислення»

Мета: розвивати мислення, здібності до аналізу, узагальнення, міркування, абстрагування, уміння виділяти у предметах і явищах наявні ознаки, зв'язки, закономірності, формувати розумову сферу.

Вправа-гра «Покажи іграшку». Мета: розвивати у дітей виразні рухи.

Гра «Вулик».

Гра «Що тут зайве». Мета: виробити вміння робити висновки, класифікацію.

Гра «Знайди зайве слово»: молоко, чай, кава, булочка; курка, гуска, індик, яйця, качка тощо.

Гра «Продовж речення»: Сіль солоня, а цукор...; У лісі грибів менше, а дерев...; У струмочку води менше, а у річці...; Помідор червоний, а огірок...

Вправа «Зроби правильний висновок».

Психогімнастика «Я – квітка».

Заняття 8

«Я – образ»

Мета: ознайомити дітей з основними складовими «Я – образу»; формувати у них мотивацію на самопізнання.

Вправа «Імпульс». Ведучий посилає сигнал - тисне руку дитини, що стоїть поруч, а та, зокрема, передає сигнал іншій (потискуючи руку сусідові). Таким чином сигнал має обійти коло.

Гра «У магазині дзеркал». Мета: допомогти розслабитися дітям, зняти напруження.

Читання казки «Про чарівні люстерка».

Бесіда за прочитаним твором.

Вправа-гра «На березі моря». Мета: учити дітей виражати радість і задоволення, налаштувати на цікаву для них роботу.

Гра «Ланцюжок слів».

Бесіда.

Вироблення правил-пам'яток.

Психогімнастична вправа «Сім'я».

Малювання ілюстрацій до прочитаного твору.

Заняття 9

«Я та інші»

Мета: формувати у дітей позитивний «Я – образ»; вчити реально сприймати свої досягнення і недоліки; розвивати вміння приймати до уваги почуття іншої людини.

Етюд «Плутанина».

Завдання «Виставка малюнків». Мета: огляд домашнього завдання: показ малюнків, передача основного змісту.

Читання казки «Про чарівні люстерка».

Бесіда за прочитаним твором.

Українська народна гра «Віночок». Дівчинка з віночком у колі йде проти ходу. Вибирає пару: якщо дівчинку – одягає віночок їй на голову, якщо хлопчика – у руки дає віночок і вони танцюють у парі.

Гра «Повітряна кулька» Діти стоять у колі, легенько штовхають кульку один одному, аби не допустити, щоб вона впала на підлогу.

Заняття 10 «Справжнє Я»

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей з основними складовими образу – «Я»; закріпити моральні орієнтири дитини: поняття добра, зла, любові.

Вправа «Хвилинка доброти».

Читання казки «Про чарівні люстерка».

Бесіда за прочитаним твором.

Психогімнастика під музичний супровід «Чарівний сон». Мета, розвивати у дітей рефлексію – уміння аналізувати свій внутрішній стан, уяву; допомагати дошкільникам зняти емоційне напруження.

Малювання ілюстрації до художнього твору.

Прощання «Подаруємо усмішки один одному».

Заняття 11 «Я і мої емоції»

Мета: сприяти цілісності сприйняття основних складових образу «Я»; розвивати психічні процеси у дітей: пам'ять, увагу, мислення, зв'язне мовлення, кмітливість; виховувати у дітей доброту, щирість, сміливість, почуття любові, співчуття до душевного стану інших.

Вправа «Хто прийде на допомогу?»

Інсценівка художнього твору.

Гра «Король». Мета: учити дітей відображати емоцію радості, розвивати увагу; координувати слова з діями.

Гра «Порівняй із пам'яті»: чим подібні...; чим відрізняються ...

Гра «Порівняй слово» (подібність, відмінності).

Вправа «Вилуче зайве». Дібрати картинку, серед яких 5 можна об'єднати у групу за спільною ознакою, а шоста зайва.

Гра «Закінчи слово».

Малювання героїв казки, що найбільше сподобалися.

Прощання «Усміхніться один одному»

Заняття 12
«Пізнай себе»

Мета: формувати у дітей узагальнений образ «Я», допомогти пізнавати себе; розвивати правильну уяву про себе, формувати адекватне самооцінювання, позитивне ставлення до себе, позитивну «Я – концепцію»; закріпили моральні орієнтир дитини.

Загадки-відкриття.

Завдання-гра «Маски настрою». Мета, ознайомлення дітей з різними настроями: радості, суму, здивування, спокою тощо; учити дітей створювати певний настрій і передавати його мімікою, встановлювати зв'язок між настроєм і мімікою, уявленням про характери.

Показ «Масок»: спокою, здивування, радості, суму тощо.

Завдання-гра «Мій настрій». Мета: учити дітей установлювати зв'язки між настроєм і музикою; настроєм і кольором; настроєм і малюнком.

Інформаційні відомості про кольори, їх значення.

Кольорова гра «Закінчи речення». Мета, учити дітей установлювати зв'язок між кольором і навколишнім середовищем; розвивати творчу уяву, мислення.

Вправи на розвиток образу «Я» Мета: ознайомити дітей зі своїм фізичним «Я»; сформувані у дитини загальні уявлення про себе - обличчя, очі, волосся, зріст тощо; виховувати охайність.

Гра «Якого ти зросту?»

Завдання-гра «Хто з хлопчиків найсимпатичніший?» Мета: учити дітей стежити за своєю зовнішністю, бути охайними, відчувати насолоду від фізичної вправності, легкості, рухливості, здорового тіла.

Психодіагностична гра «Намалюй себе». Мета, допомогти дитині у формуванні психологічного образу «Я»; розвивати уявлення про свідомість - думки, переживання, бажання, емоційний стан, волю; учити співвідносити себе з поведінкою інших.

Ігрові вправи «Намалюй себе», «Намалюй себе таким, яким бачить мене мама (тато)», «Намалюй себе таким, яким бачать Оля (Таня)».

Завдання-гра «Виберіть собі помешкання». Мета: допомагати дитині відрізнити свій статус у колі однолітків, навчити її налагоджувати з ними контакт.

Заняття 13

«Я і мій характер»

Мета: допомогти дітям зазирнути у свій внутрішній світ; ознайомити з основними рисами характеру, навчити дітей розрізняти їх у собі та інших; виховувати освічених людей, які вміють вивчати себе, розвивати свою особистість.

Вправа-гра «Незвичайний привіт». Привітання: долонька до долоньки... носик до носика... лікоть до коліна тощо.

Читання казки «Дерева-Характери».

Дидактична гра «Назви протилежну рису характеру».

Вправа-гра «Кольорова кулька». Мета: з'ясувати взаємозв'язок між вибором кольору та особливостями характеру.

Психогімнастика «У далекому дивному світі».

Малювання «Мій характер».

Заняття 14

«Якою людиною я виросту?»

Мета: продовжувати знайомити дітей з рисами характеру людей: позитивними і тими, які заважають стати справжньою людиною; формувати свідоме розуміння тих рис, які є у дітей; учити їх адекватно себе оцінювати; допомогти дитині вивчити себе і свої вчинки.

Релаксаційний комплекс «Дерево».

Виставка-презентація малюнків.

Гра-завдання «Хвилі».

Гра «Розкажи про себе». Мета: вчити дітей називати себе і риси характеру, слова починати на той звук, із якого починається ім'я.

Діагностична гра-аплікація «Оціни себе». Мета: розвивати вміння оцінювати власні психологічні характеристики.

Вправа «Оціни свій характер»

Заняття 15

«Мій темперамент»

Мета: ознайомити дітей з деякими специфічними рисами основних типів темпераменту; допомогти дошкільникам знайти дані риси у своїх знайомих, друзів і близьких; навчити враховувати індивідуально-психологічні особливості оточуючих у спілкуванні, диференціювати своє ставлення до кожного типу.

Вправа-гра «Тінь». Мета: розвивати спостережливість.

Читання казки «Чотири лицарі».

Бесіда за змістом казки.

Тренінг-вправа «Визнач темперамент». Мета: вчити дітей

співвідносити темперамент із графічним зображенням.

Психогімнастичні вправи-етюди.

Етюди «Штанга», «Острів плакс», «Після дощу», «Квітка», «Сумна принцеса».

Заняття 16

«Хто я?»

Мета: ознайомити дітей з поняттями і ввести в активний словник маловживані слова; допомогти дітям усвідомити власні індивідуальні характеристики, які свідчать про тип темпераменту.

Гра «Передай по колу». Передай по колу: гарячу картоплю; шматок льоду; метелика тощо.

Гра «Зоопарк».

Завдання «Тейпінг-тест». Мета: визначити рухливість процесів нервової системи; максимальний тип руху.

Завдання «Гачки». Мета: визначення розвитку гнучкості нервових процесів, здатності легко й безперешкодно переключатися з одного її виду на інший.

Інсценівка казки.

Етюд «Різна хода».

Вправа «Мова казки». Мета: сприяти розвитку вміння дітей за допомогою засобів емоційної виразності (інтонація, міміка, жести, характерні рухи, поза, хода) передавати не лише зовнішні риси героїв, а й їхні внутрішні переживання; учити самостійно виконувати способи передачі їхньої поведінки.

Прощання: «Подаруємо усмішку один одному».

§ 2. Комплекс завдань для розвитку інтелекту

Завдання та дидактичний матеріал	
1.	Запам'ятовування групи геометричних фігур, що представляються з наступним їх називанням (картка з геометричними фігурами при цьому повертається зображенням донизу).
2.	Запам'ятовування 4 предметних малюнків (олівець, дерево, лампочка, шуба), що пропонуються педагогом, із називанням їх відшукуванням серед інших малюнків, які педагог показує дитині.
3.	Копіювання групи геометричних фігур по пам'яті.
4.	Повторення фрази: «Я повечеряв після того, як подивився мультфільм».
5.	Відтворення ряду з чотирьох предметних малюнків. Педагог пропонує дитині розглянути малюнки. Після цього малюнки змінюються місцями, а дитина відтворює попереднє розташування їх.
6.	Запам'ятовування малюнків. Дитині пропонується для розгляду сюжетний малюнок, який потім закривається. Після того дитина повинна відібрати серед набору малюнків тільки ті, які стосуються розглянутого сюжетного малюнка.
7.	Визначення і називання кількості квадратів, трикутників і кіл, які послідовно, один за одним, педагог складає у купку.
8.	Називання по пам'яті предметів, зображених на малюнку, та їх кількості (малюнок після розгляду дитиною прикритий аркушем паперу). Для цього завдання може бути використаний будь-який сюжетний малюнок.
9.	Відтворення у запропонованій педагогом послідовності ряду слів: черевики, чоботи, валянки, пантофлі, туфлі, молоток, цвях, колесо, машина, трактор.
10.	Відтворення у запропонованій педагогом послідовності ряду словосполучень: зелений м'яч, синя кулька, білий аркуш, запашна троянда, похмуре небо.
11.	Згадування назв п'яти днів, не називаючи чисел та днів тижня (позавчора, вчора, сьогодні, завтра, післязавтра). Якщо дитина самостійно не виконає це завдання, використовується система підказок, яка наводить дитину на правильну відповідь.
12.	Переказ оповідання, прочитаного педагогом: Кролики. Батько купив двох кроликів. Кролики були красиві. Шерсть у

	них м'яка, хвостики пухнасті, вуха довгі. Мишко посадив їх у клітку. Кролики їли капусту, буряки, моркву. До осені кролики стали зовсім великими.
13.	Відтворення речень, запропонованих педагогом. «Оля і Катя виконують завдання з математики, а хлопчики грають у шахи», «У школі, де вчилась Оля, з лялькового театру приїхали актори, щоб показати казку».

Завдання та дидактичний матеріал	
1.	Класифікація предметів за кольором. Головне при цьому, щоб дитина самостійно встановила принцип класифікації: жовтий зелений синя червона лимон шарф спідниця машина
2.	Класифікація предметів за формою. Принцип класифікації – за формою – дитина повинна визначити самостійно, спостерігаючи за тим, як це робив педагог: дзеркало лимон мяч шафа огірок яблуко
3.	Класифікація предметів за логічними категоріями. Самостійне групування дитиною предметних картинок за принципом, запропонованим педагогом: м'яч, тарілка, сукня, кінь, лялька, ложка, блузка.
4.	Здійснення умовиводу за сюжетною серією малюнків: «Як зайчик дістав моркву». Приклад умовиводу: заєць дістав морквину тому, що сонечко пригріло.
5.	Розуміння синонімів: Які предмети можуть бути названі одним словом «ручка». Що може бути: гострим, смачним, голосним, кам'яним, запашним. Що можна: нести, чистити, різати.
6.	Розуміння антонімів: великий – маленький; хороший, м'який, вгору, ліворуч, широкий, довгий, чистий.
7.	Встановлення зайвого слова: ріка, озеро, міст, ставок; молоко, сир, сметана, трава, сніг.
8.	Встановлення слова, яке підходить за аналогією: огірок город гвоздика садок овочі квасоля троянда, земля, квітка колодязь, гриби, яблуна
9.	Скорочення речень шляхом заміни кількох слів одним загальним: У нас є голуби, шпаки, синиці (птахи). По дорозі їдуть вантажівка, таксі, мотоцикл (транспорт).

10.	Встановлення того, що було раніше: Я випив чаю після того, як прийшов додому. Я прочитала багато книжок, щоб добре виконати завдання вчителя.
11.	Розуміння фраз, що мають незвичні конструкції: Сірий на дивані лежить кіт. Великий старий лось на галявину вийшов.
12.	Розуміння речень, що мають незвичну конструкцію. Для цього використовується малюнок. Дитині пропонується показати де на малюнку: хлопчик читає книгу; книга, прочитана хлопчиком; Оленка вишила троянду; троянда, вишита Оленкою.
13.	Малювання трикутника під колом, у колі, над колом.
14.	Вказування олівцем ключа, ключем олівця, пальцем олівця.
15.	Встановлення того, що є перед літом, після літа, між літом і весною.
16.	Встановлення того, який з 2-х папірців менш світлий.
17.	Встановлення того, який з кружечків (червоний, жовтий, синій) більший за червоний і менший за синій.
18.	Встановлення того, що правильно: слон більший за муху чи муха більша за слона.
19.	Встановлення того, яке яблуко менш смачне: жовте яблуко смачніше від червоного.
20.	Встановлення того, хто малював: Слава чи Петро? Слава намальований Петром.
21.	Встановлення відношення: хто вищий за всіх? Петро вищий за Дмитрика. Лесь нижчий за Петра.
22.	Читання: - букв: А, О, У, К, М, Р, Д. - складів: МА, КА, РА, ОД. - слів: АУ, УА, МАК, РАК. - фраз: Мама дома. - чисел: 1, 3, 5, 7, 9, 10.
23.	Обрахування операцій: $10 - 5 =$ $4 + 2 =$ $? - 2 = 8$ $1 + 3 = 1$ $7 + 2 - 3 = ?$
24.	Складання деформованих слів із наступним читанням: с, а, д; і, ж, н; о, е, р, л; ш, к, к, а, і.

25.	Складання деформованих речень: Ми, у, гриби, збирали, лісі. Всі, пішли, святково, і, одяглись, у гості.
26.	Розв'язання задач типу: Оксані 5 років. Наталка на 2 роки старша. Скільки років Наталці? Оксана має 5 цукерок, а Наталка – 3. На скільки дівчата разом мають років менше ніж цукерок?

§ 3. Ігрові завдання для старших дошкільнят

Розвиток пам'яті

© Постарайтеся разом пригадати, які іграшки лежать у коробці. «Я пам'ятаю червону машинку. А ти?» - «А я зайчика». Хто пригадає більше? А потім разом подивіться, кого ж ви забули.

© «Іграшки в черзі». У чергу до поїзда вишикувалися - лялька Катруся, Покемон, сірий зайчик... Кладете п'ять-шість іграшок одна за одною. Аж потім всі іграшки побігли подивитися мультфільм. А коли повернулися до поїзда, забули, хто за ким стояв. Нехай маля допоможе іграшкам знову стати в чергу так, як було.

© Розкладіть перед дитиною кілька іграшок чи предметів. Скажіть їй заплющити очі й тим часом заберіть один чи два предмети. Дитина має сказати, чого бракує.

© Гра «Хто більше запам'ятає». Дорослий називає будь-яке слово, малюк повторює й називає своє. Дорослий повторює два попередніх слова й додає своє - і так далі. Мінімальне завдання - щоб дитина змогла згадати по черзі п'ять попередніх слів.

Вправи для розвитку мовлення

❖ Вимовте якесь слово чи фразу з різними інтонаціями. Така гра дуже сподобається дитині! Адже навіть звичайне слово «так» можна сказати в 50 варіантах. Після кожного нехай дитина пояснить: це було весело, це голосно, це різко, це страшно... Таке завдання допоможе їй оволодіти різними інтонаціями та зрозуміти, коли яку з них можна використовувати, а яку - ні. Крім того, дитина навчиться володіти своїми емоціями.

❖ «Різні голоси». Читаючи казки, покажіть, як можна говорити різними голосами. А тоді запропонуйте дитині відтворити голос колобка, зайця чи вовка. Нехай вона підкріплює це жестами та мімікою.

❖ Прочитавши казку, запропонуйте переказати її. Це завдання не тільки тренує пам'ять, але й навчить дитину говорити повним реченням, до того ж пов'язаними між собою змістом.

❖ Покажіть звичайний м'ячик - нехай дитина спробує описати його п'ятьма словами. Наприклад, великий, червоний, круглий, твердий, гладкий. Так можна описувати будь-що. Крім того, що малюк складатиме цілісне уявлення про предмети, він ще поповнить свій словниковий запас.

Ігри на розвиток логіки

® «Закінчи речення». Наприклад, «Дерево має - листя, квіти, кору, траву». В Авриці живуть - ведмідь, зебра, верблюд, вовк...» Дитина має вибирати правильний варіант.

® «Де помилка?» Перерахуйте п'ять слів однієї групи, одне або два з яких будуть зайвими. Наприклад: тюльпан, лілія, морква, ромашка, квасоля. Нехай дитина пояснить, що тут зайве і чому (зайвими словами є «морква» та «квасоля», бо це овочі).

® Розкладіть перед дитиною яблука, груші, моркву, виноград та поставте поряд три кошики. В один належить покласти всі фрукти, в решту - овочі та ягоди.

® Назвіть кілька слів однієї групи, а дитина нехай назве все це одним словом. Наприклад, сорочка, штани, спідниця - це одяг.

® Пограйте в гру «Навпаки». Наприклад, кажете «Великий» - дитина має відповісти «маленький», кажете «широкий» - «вузький» і так далі.

§ 4. Система ігор щодо розвитку словесно-логічного мислення як умови підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі

Спосіб мислення	Мета проведення розвивальних ігор	Орієнтовні ігри
Порівняння.	Вчити виділяти ознаки об'єкта на основі співставлення його з іншим об'єктом; визначати спільні і відмінні ознаки порівнюваних об'єктів; відрізняти важливі і неважливі ознаки об'єкта.	«Дослідник» «Знайди вирізані клаптики» «Чим схожі і чим відрізняються?» «Навіщо і чому?»
Порівняння. Узагальнення.	Вправляти в умінні порівнювати предмети. Вчити узагальнювати ознаки предметів і віднаходити подібність у них.	«Відгадай» «Що є в іграшки?» «Я знаю» «Один зайвий» «Назви одним словом»
Порівняння. Класифікація.	Вправляти в уміння порівнювати предмети. Вчити впорядковувати предмети за певною ознакою, класифікувати ознаки предметів і віднаходити подібність у них.	«Якби...» «Буває-не буває» «Що загубилося в іграшки?» «Залізниця» «Універсальний магазин» «Обручі» (І в-т)
Узагальнення. Класифікація.	Вправляти в умінні узагальнювати ознаки предметів, віднаходити подібність у них і впорядковувати предмети за певною ознакою.	«Назви одним словом» «Знайди схожі кульки» «Звірята шикуються»

		«Обручі»(I,II в-т)
Узагальнення. Систематизація.	Вправляти в умінні виділяти істотні ознаки груп предметів. Вчити знаходити закономірність розміщення об'єктів.	«Яка група зникла?» « Придумай сам « «Продовж ряд» «Послідовні картинки»
Узагальнення. Систематизація.	Вправляти в умінні виділяти істотні ознаки груп предметів і продовжувати вчити знаходити закономірність розміщення об'єктів.	«Зменшилося чи додалося?» «Яка фігурка лишня» «Заповни матрицю» «Продовж ряд предметів»
Систематизація.	Вправляти в умінні знаходити закономірність розміщення об'єктів і впорядковувати їх. Познайомити з геометричними фігурами Дьенеша. Учити дітей читати умовно-символічне позначення геометричних фігур.	«Заповни матрицю» «Чого не вистачає» «Розсортуй фігури» «Перерахуй ознаки фігур» «Коди фігур» «Знайди фігуру за кодом» «Відгадай яка фігура» «Запишіть код» «Перевір чи все вірно» «Часточка «ні»» «Закодууй вірно»
Порівняння. Узагальнення. Класифікація.	Вправляти в умінні порівнювати, узагальнювати,	«Порівняй малюнки» «Що спільного?»

Систематизація.	класифікувати і систематизувати об'єкти.	«Розподіли слова на групи» «Матриці»
Змістове співвідношення. Заперечення. Заперечення. Обмеження.	Вчити знаходити зв'язки між предметами, виявляти ознаки предметів на основі протилежної ознаки. Вчити виявляти ознаки предметів на основі протилежної ознаки; вчити виділяти один або кілька предметів з групи за певними ознаками.	«Підбери пару» «Поясни схеми» «Розсели фігури» «Знайди» «Задачки» «Розділи на групки» «Вибери предмет, який не підходить»
Систематизація. Заперечення.	Вправляти в умінні знаходити закономірність розміщення об'єктів і впорядковувати їх; вправляти в умінні виявляти ознаки на основі протилежної ознаки.	«Матриці» «Визнач послідовність» «Склади оповідання за картинками» «Задачки на заперечення»
Змістове співвідношення. Обмеження.	Вправляти в умінні знаходити зв'язки між предметами, виділяти один або кілька предметів з групи за певними ознаками.	«Вибери фігурки для картинки» «Підбери необхідне слово» «Визнач зайве слово»
Класифікація. Змістове співвідношення.	Вправляти в умінні класифікувати ознаки предметів; знаходити зв'язки між предметами.	«Четвертий зайвий» «Розподіли слова на групи» «Розподіли предмети на пари» «Знайди необхідну картинку»
Умовиводи.	Вчити отримувати	«І добре, і погано»

	висновок з одного або кількох суджень за певними правилами.	«Які з суджень правильні?»
Обмеження. Умовиводи.	Вправляти в умінні виділяти предмети з групи за певними ознаками; вчити отримувати висновок з суджень за певними правилами.	«Закінчи думку» «Покажи спочатку ..., а потім ...» «Знайди предмети тільки ...» «Подумай»
Заперечення. Умовиводи	Вправляти в умінні виявляти ознаки на основі протилежної ознаки; отримувати висновок з суджень за певними правилами.	«З'єднай схеми з предметами» «Знайди предмети за схемами» «Хто більший?» «Розв'яжи»

§ 5. Тематика лекцій, семінарів, консультацій для батьків

- Наступність у вихованні та навчанні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.
- Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку.
- Готовність дитини до школи: складові успішного навчання.
- Що таке «психологічна готовність» до школи.
- Особливості педагогічної підготовки майбутніх першокласників.
- Вікові особливості функціонального **та** психічного розвитку дітей, що вступають до школи.
- Готовність до шкільного навчання та методика раннього прогнозу шкільних труднощів у дітей 5-6 років.
- Показники готовності до школи дітей шести років.
- Розвиток пізнавальної активності: психологічні умови та дидактичні засоби.
- Рівень розвитку у дітей здатності оцінювати свою діяльність.
- Особливості розвитку мислення в дітей шестирічного віку.
- Роль самооцінки у формуванні особистості дитини.
- Формування передумов засвоєння навичок письма та читання.
- Формування розумових дій у процесі підготовки дитини до навчання в школі.
- Шестирічні за партою: проблеми, завдання, перспективи.
- Оптимальні педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку основних рухів.
- Особливості навчання грамоти дітей 6-го року життя
- Навчання рідної мови дошкільників.
- Розвиток мовлення у дітей дошкільного віку.
- Вироблення у дітей графічних навичок письма.
- Роль художньої літератури в підготовці дітей до навчання в школі.
- Формування у дошкільників математичних знань.
- Озброєння дітей знаннями про природу і виховання дбайливого ставлення до неї.
- Роль дидактичних ігор у підготовці дітей до школи.

СЛОВНИК ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

А

Авторитет батьківський (від лат. auctoritas – влада, сила) – відмітні особливості окремої людини чи групи, завдяки яким вони заслуговують на довіру і можуть мати позитивний вплив на погляди й поведінку інших людей; визнаний вплив батьків на переконання та поведінку дітей, що ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, слів та вчинків.

Адаптація (від лат. adaptatio (adapto) – пристосовую) – здатність організму пристосовуватись до різних умов зовнішнього середовища.

Акселерація (від лат. acceleratio – прискорення) – прискорення фізичного розвитку дітей, зокрема зросту, ваги, більш раннє статеве дозрівання.

Активність (у навчанні) – характеристика особливостей пізнавальної діяльності особистості, що полягає в усвідомленому використанні нею інтенсивних методів, засобів, форм оволодіння знаннями, вироблення вмінь і навичок.

Аудіовізуальні засоби навчання (від лат. audire – слухати і visualis – зоровий) – один із засобів освітніх технологій навчання з використанням розроблених аудіовізуальних навчальних матеріалів.

Б

Бесіда – діалогічний метод навчання, при якому педагог шляхом постановки системи запитань підводить тих, хто навчається, до розуміння нового матеріалу чи перевіряє засвоєння ними вже вивченого (Педагогика: Учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П. Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. – 283.).

В

Вимога – метод педагогічного впливу на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види його діяльності. Види вимог: вимога-прохання, вимога-довіра, вимога-схвалення, вимога-порада, вимога-натяк, умовна вимога, вимога в ігровому оформленні, вимога-осуд, вимога-недовіра, вимога-погроза.

Виховання авторитарне – освітньо-виховна концепція, що передбачає беззастережне підкорення волі вихователя.

Виховання всебічне – виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне – виховання, яке передбачає, щоб якості складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного) доповнювали одна одну, взаємно збагачувалися.

Виховання екологічне (від гр. oikos – дім, середовище і logos – учення) – набуття людиною знань у царині екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Виховання економічне – виховання, що передбачає вирішення таких завдань: формування економічного мислення, оволодіння економічними знаннями, вміннями та навичками економічних взаємин.

Виховання естетичне – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, уміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Виховання моральне – виховання, що передбачає оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок.

Виховання правове – формування у громадян високої правової культури, що передбачає свідоме ставлення особистості до своїх прав і обов'язків, поваги до законів та правил людського співжиття, готовності дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу.

Виховання фізичне – виховання, що ставить за мету створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Виховання національне – історично зумовлена і створена

етносом система виховних ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, спрямованих на доцільну організацію діяльності членів суспільства, в процесі якої відбувається процес оволодіння морально-духовними цінностями народу, забезпечується єднання і спадкоємність поколінь, соборність народу.

Виховання статеve – оволодіння підростаючим поколінням етикою й культурою у сфері взаємин статей, формування у нього потреб керуватися нормами моральності в стосунках між особами протилежної статі.

Вправи – це багаторазове виконання розумових або практичних дій з метою опанування ними (Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артющина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артющиної. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 88.).

Г

Гігієна навчально-виховної роботи – система науково обґрунтованих правил організації навчально-виховного процесу з урахуванням необхідних санітарних вимог.

Гуманізація виховання – створення оптимальних умов для інтелектуального й соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права особистості на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і вияв індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних чинників навколишнього природного і соціального середовища; виховання у молоді почуттів гуманізму, милосердя, добротності.

Гуманізм (від лат. *humanus* – людський, людяний) – прогресивний напрям духовної культури, що звеличує людину як найбільшу цінність у світі, утверджує право людини на земне щастя, захист прав на свободу, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей.

Гра дидактична – метод імітації (наслідування, відображення), прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що надані або виробляються самими учасниками (Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч. Посіб. /

за ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 240.).

Д

Демократизація виховання – принципи організації виховної системи, які передбачають децентралізацію, автономізацію навчально-виховних закладів, забезпечення співпраці вихователів і вихованців, урахування думки колективу й кожної особистості, визначення людини як вищої природної і соціальної цінності, формування вільної творчої особистості.

Демонстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх натуральному вигляді, динаміці.

Девіантна поведінка – (від лат. *deviatio* – відхилення) – відхилення від встановлених норм моралі та права.

Дидактика (від гр. *didaktikos* – навчаю) – галузь педагогіки, яка розробляє теорію освіти й навчання.

Діагностика психолого-педагогічна (від гр. *diagnostikos* – здатний розпізнавати) – галузь психології та педагогіки, яка розробляє методи виявлення індивідуальних особливостей і перспектив розвитку та виховання особистості.

Е

Екскурсія навчальна – форма організації навчання в умовах виробництва, музею, виставки, природного ландшафту з метою спостереження та вивчення тими, хто навчається, різних об'єктів та явищ дійсності. Передбачає особливу організацію взаємодії педагога та учнів (Педагогіка: Учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П. Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. – 305.).

Естетика (від гр. *aistesis* – відчуття, почуття) – наука про прекрасне та його роль у житті людини, про загальні закони художнього пізнання дійсності, розвитку мистецтва.

Етика (від гр. *ethica* – звичка, мораль) – наука, яка вивчає мораль як форму суспільної свідомості, її сутність, історичний розвиток.

Етнізація виховання (від гр. *ethos* – народ) – насичення виховання національним змістом, що спрямований на формування національної свідомості й національної гідності особистості;

формування рис національної ментальності; виховання у молоді почуттів соціальної відповідальності за збереження, примноження і життєдіяльність етнічної культури.

Етнопедагогіка – наука, що вивчає особливості розвитку і становлення народної педагогіки.

3

Завдання виховання – забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Задатки – генетично детерміновані анатомо-фізіологічні особливості мозку та нервової системи, які є індивідуально-природною передумовою процесу розвитку й формування особистості.

Звичка – спосіб поведінки, здійснення якого у певній ситуації набуває для індивіда характеру внутрішніх потреб.

Закономірності виховного процесу – чинники, які відображують необхідне, суттєве, стійке, повторюване, загальне для певної галузі відношення між явищами об'єктивної дійсності.

Закономірності навчання – чинники, які виражають найбільш необхідне, суттєве, істотне, загальне для організації навчання.

Заохочення – метод виховання, що передбачає педагогічний вплив на особистість і виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей та стимулювання до активної діяльності.

Засоби виховання – надбання матеріальної та духовної культури (художня і наукова література, музика, театр, радіо, телебачення, витвори мистецтва, навколишня природа та ін.), форми і види виховної роботи (збори, бесіди, конференції, ігри тощо), які використовують у процесі дії того чи того методу.

Засоби навчання – предмети шкільного обладнання, які застосовують у процесі навчально-виховної роботи (книги, зошити, таблиці, лабораторне обладнання, письмове приладдя та ін.).

Здоровий спосіб життя – життєдіяльність людини з урахуванням особливостей і можливостей свого організму, забезпечення соціально-економічних і біологічних умов для його розвитку та збереження.

Знання – ідеальне вираження в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків світу природного і людського; результат відображення навколишньої дійсності.

I

Ідеал (від гр. idea – уявлення, ідея) – поняття моральної свідомості і категорія етики, що містить у собі вищі моральні вимоги, можлива реалізація яких особисто дала б змогу їй набути досконалості; образ найбільш цінного і величного в людині.

Ілюстрація (від лат. illustratio – освітлюю, пояснюю) – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (світлини, малюнки, схеми тощо).

Імпровізація (від лат. improvisus – непередбачений, раптовий) – діяльність особистості, учителя-вихователя, що здійснюється у процесі педагогічного спілкування без попередньої підготовки, осмислення.

Індивідуальність (від лат. individuum – неподільне) – людина» особистість, яка відрізняється сукупністю рис, якостей, своєрідністю психіки, поведінки та діяльності, що підкреслюють її самотність, неповторність.

Інноваційна педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів (Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004. – С. 338-339.).

Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі початкова діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості (Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004. – С. 9).

Інтерактивні навчальні технології – ігрові технології навчання і розвитку, що побудовані на цілеспрямованій спеціально організованій груповій та міжгруповій діяльності, “зворотному зв'язку” між всіма учасниками для досягання взаєморозуміння й корекції навчального і розвивального процесу, індивідуального стиля

спілкування на основі рефлексивного аналізу (Панфілова А.П. Игротехнический менеджмент. Интерактивные технологии для обучения и организационного развития персонала. – СПб: ИВЭСЭП, “Знание”, 2003. – С. 70).

Інструктаж (від лат. instructio – настанова) – метод навчання, який передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання техніки безпеки напередодні залучення до процесу виконання навчальних операцій.

Інтенсифікація навчального процесу (від фр. intensification (intensio) – напруження) – активізація розумових можливостей особистості для досягнення бажаних результатів.

К

Категорії дидактики (від гр. Kategoria – ствердження, основна й загальна ознака) – загальні поняття, що відображують найбільш суттєві властивості та відношення предметів, явищ об’єктивного світу; розряд, група предметів, явищ, які об’єднані спільністю певних ознак.

Колектив – соціально значуща група людей, які об’єднані спільною метою, узгоджено діють у досягненні означеної мети та мають органи самоврядування.

Компетентність людини – спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв’язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності (Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004.- С.8).

Концепції виховання (від лат. conceptio – сукупність, система) – система поглядів на ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення педагогічних явищ; основна ідея теорії змісту й організації виховання людини.

Культура (від лат. kultura – виховання, освіта, розвиток) –

сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства протягом його історії.

Л

Лідер (від англ. leader – той, який веде, керує) – член колективу, який у важливих ситуаціях здатний здійснювати помітний вплив на поведінку інших членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу, вести його за собою.

Логіка навчального процесу – оптимально ефективний шлях руху пізнавальної діяльності людини від початкового рівня знань, умінь, навичок і розвитку до потрібного рівня знань, умінь, навичок і розвитку. Вона охоплює низку компонентів: усвідомлення і розуміння навчальних завдань; самостійну діяльність, спрямовану на оволодіння знаннями; визначення законів і правил; формування умінь і навичок; застосування знань на практиці; аналіз та оцінювання навчальної діяльності учнів.

Логопедія (від гр. logos – слово і paideia – виховання, навчання) – наука, яка вивчає порушення мовлення і займається корекцією мовленнєвих дефектів.

М

Майстерність педагогічна – досконале творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня інтелектуального й морально-духовного розвитку.

Мета виховання – ідеальне передбачення кінцевих результатів виховання.

Методи виховання (від гр. methodos – спосіб, шлях) способи впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування в нього стійких переконань і певних норм поведінки.

Методи дослідження – способи, прийоми та процедури емпіричного і теоретичного пізнання явищ та процесів педагогічної дійсності.

Методи навчання – упорядковані способи діяльності педагога

й дітей, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань.

Метод демонстрацій – ознайомлення дітей із явищами, процесами, об'єктами в їхньому природному вигляді (Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артюшиної. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 87.).

Метод ілюстрацій передбачає показ предметів, процесів та явищ у їх символічному зображенні за допомогою плакатів, карт, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій, плоских моделей тощо (Педагогіка: Учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П. Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. – 286.).

Метод конкретних ситуацій (кейс-метод) – це такий метод навчання, за якого студентам пропонується проаналізувати реальну життєву ситуацію. Опис цієї ситуації одночасно відображає не тільки якусь практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти під час вирішення проблеми. При цьому сама проблема не має однозначного вирішення, являє собою особливий, розгалужений і неоднозначний оптимум (Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч. Посіб. / за ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 230.).

Метод навчання - спосіб упорядкованої взаємодії педагога з дітьми, за допомогою якого вирішуються проблеми освіти, виховання і розвитку у процесі навчання (Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Навч.посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с. – С.340.)

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності – це сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на дітей, що (порівняно з традиційними методами навчання) першою чергою спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих навичок та вмінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування (Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – С. 352).

«Мозковий штурм» – це ефективний метод колективного

обговорення, пошук рішення, який здійснюється шляхом вільного обговорення думки всіх учасників (Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч. Посіб. / за ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 184.).

Моніторинг (від англ. monitoring, від лат. monitor – той, хто наглядає, спостерігає) – 1) спостереження, оцінка і прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з господарською діяльністю людини; 2) збір інформації засобами масової комунікації. 3) спостереження за навчальним і виховним процесами з метою виявлення їх відповідності бажаному результату чи попереднім припущенням.

Мораль (від лат. moralis – моральний, від moris – звичай) – одна з форм суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей.

Мотиви навчання (від фр. motif, від лат. moveo – рухаю) – внутрішні психічні сили (рушії), які стимулюють пізнавальну діяльність людини. Види мотивів: соціальні, спонукальні, пізнавальні, професійно-ціннісні, меркантильні.

Н

Навчальні задачі – це чітко сформульовані проблеми й умови їх розв'язання, в яких розмежовується відоме і невідоме. Тобто те, що слід віднайти шляхом здійснення певної послідовності дій (Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артюшиної. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 52.).

Навички – застосування знань на практиці, що здійснюється на рівні автоматизованих дій через багаторазові повторення.

Навіювання – різні засоби вербального та невербального емоційного впливу на людину з метою введення її до певного стану або спонукання до певних дій.

Навчання модульне (від лат. modulus – міра) – організація навчального процесу, яка скерована на засвоєння цілісного блоку адаптованої інформації та забезпечує оптимальні умови соціально-особистісного зростання учасників педагогічного процесу.

Навчання проблемне – навчання, яке відрізняється тим, що учитель створює певну пізнавальну ситуацію, допомагає дітям

виділити проблемне завдання, зрозуміти її і “прийняти”; організовує учнів на самостійне оволодіння новим обсягом знань, необхідним для вирішення завдань; пропонує широкий спектр використання набутих знань на практиці.

О

Освіта – певна сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів і переконань, певної практичної підготовки, що досягаються в навчально-виховному процесі (Товажнянский Л.Л., Романовський О.Г., Бондаренко В.В., Понамарьов О.С., Черваньова З.О. Основи педагогіки вищої школи: Навч. посібник. – Харків, НТУ «ХП», 2005.- С.140).

Освітній проект – це форма організації діяльності дітей, що передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, отримання освітньої продукції за певний проміжок часу – від одного заняття до декількох місяців (Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч. Посіб. / за ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 189.).

Оптимізація процесу навчання (від лат. optimus – найкращий, найзручніший) – процес створення найбільш сприятливих умов (добір методів, засобів навчання, забезпечення санітарно-гігієнічних умов, емоційних чинників тощо) для отримання бажаних результатів без додаткових витрат часу і фізичних зусиль.

Освіта дошкільна – початковий структурний компонент системи освіти, який забезпечує розвиток і виховання дітей в родині та закладах дошкільної освіти (дитячих яслах, садках).

Особистість – соціально-психологічне поняття; людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду насамперед рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися з іншими людьми.

Ортодокс (від гр. orthodoxos – правовірний) – людина, яка неухильно дотримується певного вчення, доктрини, системи поглядів.

Оцінка у навчанні відбиває результати контролю і є інтерпретацією і формалізацією результатів оцінювання (Психологія

діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артюшиної. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 216.).

П

Пам'ять – здатність організму зберігати й відтворювати інформацію про зовнішній світ та про свій внутрішній стан для подальшого її використання у процесі життєдіяльності.

Парадигма (від гр. paradeigma – приклад, взірець) – визнання наукових досягнень, які впродовж певного часу надають співтовариству моделі постановки проблеми та їх вирішення.

Педагогіка (від гр. paides – діти; apo – веду) – наука про навчання, освіту та виховання людей відповідно до потреб соціально-економічного розвитку суспільства.

Педагогіка вальдорфська – сукупність методів і прийомів виховання та навчання, які ґрунтуються на антропософській (антропософія – релігійно-містичне вчення, що ставить на місце Бога обожнену людину) інтерпретації розвитку людини як цілісної взаємодії тілесних, душевних і духовних чинників.

Педагогіка народна – галузь емпіричних педагогічних знань і народного досвіду, які відображують погляди на систему, напрями, форми, засоби виховання і навчання підростаючого покоління.

Педагогічна діяльність – вид професійної діяльності, змістом якої є навчання, виховання, освіта, розвиток тих, хто навчається... Однією з найважливіших характеристик педагогічної діяльності є її спільний характер: вона обов'язково припускає педагога і того, кого він вчить, виховує, розвиває.

Педагогічна технологія – систематичне і послідовне втілення на практиці попередньо спроектованого навчально-виховного процесу. Це проект певної педагогічної системи, реалізований на практиці (В.П.Беспалько Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – С. 5-6).

Педологія (від гр. pais – дитина і logos – вчення) – наука про дитину, особливості її анатомо-фізіологічного, психічного та соціального розвитку.

Педоцентризм (від гр. pais (pados) – дитя, лат. centrum – центр) – один із напрямів педагогіки, який стверджує, що зміст,

організація і методи навчання визначаються безпосередніми інтересами та проблемами дітей.

Перевиховання – система виховних впливів педагога на вихованця з метою гальмування негативних проявів у поведінці й утвердження позитивних якостей у діяльності.

Переконання – раціональна моральна основа діяльності особистості, яка дає змогу їй здійснювати певний вчинок свідомо; основна моральна настанова, яка визначає мету й напрям вчинків людини, тверда впевненість у чомусь, заснована на певній ідеї, світогляді.

Перспектива – мета, “завтрашня радість” (А.С. Макаренко), що виступає стимулом у діяльності колективу та окремих його членів.

Підхід до виховання комплексний – підхід до виховання, що передбачає єдність мети, завдань і засобів її досягнення через діяльність різних соціальних інститутів (сім’ї, навчально-виховних закладів, засобів масової інформації).

Пояснення – монологічна форма викладу змісту навчального матеріалу, словесне тлумачення закономірностей, істотних зв’язків об’єкта, що вивчається, окремих понять, явищ (Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артюшиної. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 86.).

Привчання – організація планомірного і регулярного виконання вихованцями певних дій з елементами примусу, обов’язковості з метою формування стійких звичок у поведінці.

Прийом виховання – складова методу, що визначає шлях реалізації його вимог.

Прийом навчання – складова методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію його вимог.

Приклад – метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

Принципи виховання (від лат. ргіncіріum – основа, начало) – вихідні положення, які є фундаментом змісту, форм, методів, засобів і прийомів виховного процесу.

Принципи освіти (від лат. ргіncіріum – основа, начало) – вихідні положення, покладені в основу діяльності всієї системи

освіти України та її структурних підрозділів.

Прогностика педагогічна (від гр. prognostike – мистецтво робити прогноз) – галузь наукових знань, що розглядає принципи, закономірності та методи прогнозування щодо об'єктів, які вивчає педагогіка.

Проблемні питання – питання, відповіді на які не містяться ні в попередніх знаннях дітей, ні в наявній інформації, що пред'являється, і які викликають у них інтелектуальні ускладнення (Махмутов М.И. Проблемное обучение. Основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1975 – С. 220).

Проектування педагогічного процесу – цілеспрямоване творче попереднє визначення і конструювання програми спільної діяльності суб'єктів та її подальшої реалізації, яка спрямована на забезпечення особистісно-розвивального підходу (Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Ніч. посіб. / О.М.Пехота, В.Д.Будак, А.М.Старева та ін; За ред. І.А.Зязюна, О.М.Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – С. 104.).

Психотехніка – напрям у психології, що розробляє питання застосування знань про психічну діяльність людини у процесі вирішення практичних завдань виховання особистості людини.

Р

Розповідь – монологічне, послідовне викладення матеріалу в описовій чи розповідній формі (Педагогика: Учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П. Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. – 282.).

Рушійна сила розвитку – результат суперечностей між біологічними, фізичними і психічними потребами та наявним рівнем фізичного, психічного й соціального розвитку особистості.

Рушійна сила виховного процесу – результат суперечностей між соціально-психічними і фізіологічними потребами та наявним рівнем вихованості особистості.

Рушійна сила навчального процесу – результат суперечностей між пізнавальними і практичними завданнями, з одного боку, а з другого – наявним рівнем знань, умінь і навичок, з іншого.

С

Самовиховання – систематизована і цілеспрямована діяльність особистості, спрямована на формування й удосконалення її позитивних якостей та подолання негативних.

Система освіти – сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Сім'я – соціально-психологічне об'єднання близьких родичів (батьків, дітей, бабусь, дідусів), які живуть спільно і забезпечують біологічні, соціальні й економічні умови для продовження роду.

Смаки естетичні – стійке, емоційно-оцінне ставлення людини до прекрасного, що має вибірковий, суб'єктивний характер.

Совість – категорія етики, що характеризує здатність людини здійснювати контроль за власною діяльністю, давати об'єктивну оцінку своїм діям.

Спадковість – здатність біологічних організмів передавати своєму потомству певні задатки.

Спілкування педагогічне – система органічної соціально-психологічної дії вчителя-вихователя і вихованця у всіх сферах діяльності, що має певні педагогічні функції, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов активної та результативної життєдіяльності особистості.

Спостереження – метод навчання, який передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання ззовні у ці явища і процеси.

Стиль авторитарний (від фр. *autoritaire* – владний, лат. *auctoritas* – влада, вплив) – стиль спілкування, що ґрунтується на беззаперечному підкоренні окремої людини або колективу владній особистості.

Стиль демократичний (від гр. *demokratia* – влада народу, народовладдя) – врахування думки й волі колективу в організації життєдіяльності вихованців.

Стиль ліберальний (від лат. *liberalis* – вільний) – безпринципне байдуже ставлення до негативних дій вихованців, потурання учням.

Структура процесу уміння – низка взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: сприймання (безпосереднє,

опосередковане), розуміння (усвідомлення, осмислення, осяяння), запам'ятовування, узагальнення і систематизація, застосовування, дієва практика як поштовх до пізнання і критерій істинності здобутих знань.

Структура процесу виховання – логічно взаємопов'язані компоненти, які забезпечують процес формування особистості: оволодіння правилами та нормами поведінки, формування почуттів і переконань, вироблення вмінь і звичок у поведінці, практична діяльність у соціальному середовищі.

Сурдопедагогіка (від лат. *surdus* – глухий і педагогіка) – галузь педагогіки (зокрема дефектології), що займається проблемами розвитку, навчання та виховання дітей з вадами слуху.

Т

Такт педагогічний (від лат. *tactus* – дотик, відчуття) – почуття міри, відчуття конкретного стану вихованця, що підказує вихователю найделікатніший спосіб поведінки у спілкуванні з учнями в різних сферах діяльності; вміння обирати найбільш доцільний підхід до особистості в системі виховних взаємин з нею.

Талант (від гр. *talanton* – вагомість, міра) – сукупність здібностей, які дають змогу отримувати продукт діяльності, що відрізняється новизною, високою досконалістю і суспільною значущістю.

Техніка педагогічна (від гр. *technike* – вправний, досвідчений) – сукупність раціональних засобів та особливостей поведінки вчителя-вихователя, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи з окремим учнем чи всім класним колективом відповідно до поставленої мети вихователя і конкретних об'єктивних та суб'єктивних передумов (уміння в галузі культури мовлення; володіння своїм тілом, мімікою, пантомімою, жестами; вміння одягатися, стежити за своєю зовнішністю; дотримання темпу і ритму роботи; уміння спілкуватися; володіння психотехнікою).

Тифлопедагогіка (від гр. *typhlos* – сліпий і педагогіка) – галузь педагогіки (зокрема дефектології) про особливості виховання й навчання дітей з вадами зору.

Тренінг – метод передбачених змін психологічних феноменів

людини, групи та організації з метою гармонізації професійного й особистісного буття людини (Макшанов С.И. Психология тренинга. – Спб.: Б.В., 1997. – 212 с.).

Тренінг – навчання технологіям дії на основі певної концепції реальності в інтерактивній формі (Сидоренко Е.В. Технологии создания тренинга. От замысла к результату. – СПб.: Издательство “Речь”; ООО Сидоренко и Ко”, 2007. – С. 11.)

У

Уміння – здатність людини свідомо виконувати певну дію на основі знань, готовність застосувати знання у практичній діяльності на засадах свідомості.

Умовляння – один із прийомів методу переконування, спрямований на попередження навмисних дій вихованця з метою їх гальмування, враховуючи індивідуальні особливості його соціально-психічного розвитку.

Ф

Фактори виховання (від лат. Factor – той, що робить) – об’єктивні та суб’єктивні чинники, які впливають на визначення змісту, напрямів, засобів, методів, форм виховання.

Формування (від лат. formo – утворюю) – становлення людини як особистості, яке відбувається в результаті розвитку та виховання і має певні ознаки завершеності.

Функції педагогіки (від лат. functio – виконання, звершення) – чітко окреслені напрями й види діяльності, пов’язані із завданнями всебічного гармонійного розвитку особистості.

Функції сім’ї – біологічна (репродуктивна), соціальна, економічна.

Функція (від лат. ĩ functio – виконання, звершення) – спосіб діяння речі або елемента системи, спрямований на досягнення певного ефекту. Функція сім’ї спрямована на вирішення біологічних (репродуктивних), соціальних та економічних завдань у системі продовження роду.

Ц

Цінності моральні загальнолюдські – набуті попередніми поколіннями незалежно від расової, національної чи релігійної

приналежності морально-духовні надбання, які визначають основу поведінки й життєдіяльності окремої людини або певних спільнот.

Цінності моральні національні – історично зумовлені й створені певним етносом погляди, переконання, ідеали, традиції, звичаї, обряди, практичні дії, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але відбивають певні національні прояви, своєрідність у поведінці та слугують основою соціальної діяльності людей окремої етнічної групи.

Ч

Честь – категорія етики, що характеризує особистість з позиції готовності відстояти, підтримати гідність, репутацію – свою особисту чи колективу, – членом якого вона є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет / Ш.А. Амонашвили. – М.: Педагогика, 1986.
2. Артемова Л.В. Колір. Форма. Величина. Число / Л.В. Артемова. – К.: Томіріс, 1996. – 176 с.
3. Венгер Л.А. Готов ли ваш ребенок к школе?: учебное пособие / Л.А. Венгер, А.Л. Венгер. – М.: Знание, 1994. – 140 с.
4. Выготский Л.С. Кризис семи лет // Собр. соч. в 4-х т. – Т.4. – М.: Педагогика, 1989.
5. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина: Психологія, діагностика, педагогіка.: Пер. з рос. – К.: Фірма «Віпол», 1993. – 75 с.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе: учебное пособие / Н.И. Гуткина. – СПб.: Питер, 2007. – 208 с.
8. Єніна Л. Гімнастика для розуму / Л. Єніна, Т. Люріна // Палітра педагога. – 2002. - № 4. – С. 24-27.
9. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика: посібник для студентів та аспірантів / Н.В. Карамишева. – Львів: Астролябія, 2002. – 356 с.
10. Коломинский Я.Л. Психология детей шестилетнего возраста: учебное пособие / Я.Л. Коломинский, Е.А. Панько. – Минск: Універсітэцкая, 1999. – 205 с.
11. Кондратенко Т.Д. Обучение старших дошкольников / Т.Д. Кондратенко, В.К. Котырло, С.А. Ладывир. – К.: Рад.школа, 1986.
12. Кононко Е.Л. Чтобы личность состоялась / Е.Л. Кононко. – К.: Рад.школа, 1991. – 221 с.
13. Кравцов Г.Г. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе: учебное пособие / Г.Г. Кравцов, Е.Е. Кравцова. – М.: Знание, 1987. – 94 с.
14. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности к школе: учебное пособие / Е.Е. Кравцова. – М.: Педагогика, 1991. – 167 с.
15. Лисина М.И. Общение со взрослыми и психологическая подготовка детей к школе: учебное пособие / М.И. Лисина, Г.И. Капчеля. – Кишинев, 1987. – 184 с.

16. Михайлова З.А. Игровые занимательные задачи для дошкольников: Кн. для воспитателя дет. сада. – 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1990. – 94 с.
17. Мухина В.С. Шестилетний ребенок в школе / В.С. Мухина. – М.: Просвещение, 1986.
18. Савченко О.Я. Навчання і виховання 6-річних першокласників / О.Я. Савченко. – К.: Рад.школа, 1990.
19. Смирнова О.Е. Детская психология: учебник для вузов / О.Е. Смирнова. – СПб.: Питер, 2007. – 304 с.
20. Тихомирова Л.Ф. Упражнения на каждый день: логика для дошкольников / Л.Ф. Тихомирова. – Ярославль: Академия развития, 2006. – 144 с.
21. Чудновский В.Э. Воспитание способностей и формирование личности / В.Э. Чудновский. – М.: Знание, 1986 – 80 с.
22. Эльконин Д.Б. Психологические аспекты проблемы готовности к школьному обучению // Воспитание и обучение старших дошкольников в детском саду: тезисы всесоюзной научной конференции. М., 1971. Ч.1.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	4
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ РОДЗИНКИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	7
§ 1. Система розвиваючих занять	7
§ 2. Комплекс завдань для розвитку інтелекту.....	16
§ 3. Ігрові завдання для старших дошкільнят.....	20
§ 4. Система ігор щодо розвитку словесно-логічного мислення як умови підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі	22
§ 5. Тематика лекцій, семінарів, консультацій для батьків ..	26
СЛОВНИК ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

**ПІДГОТОВКА
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ**

Навчально-методичний посібник

Комп'ютерний макет: Киричишина Г. М.
Художнє оформлення: Колісник С. А.

Надруковано з оригінал-макету, наданого авторами

Підписано до друку 20.02.2019 р.
Формат 60×84/16
Гарнітура Bookman Old Style, Умовн.друк.арк. 4,7
Тираж 50 прим. Зам. №2002/19

Надруковано в друкарні «FontanPrint»
ФОП Колісник С.А., свідоцтво № 3348604719,
м. Хмельницький, вул. Соборна, 11, тел.: +38 068 100 31 94